

ban féken és egyensúlyban tartja az indulatokat. Ez a megfigyelés vezetett ahhoz a megállapításhoz, hogy a politikai bizonytalanság konfliktusokat eredményezhetnek, melyekbe bekapcsolódnak a kisebbségek is.

Demagógok érvrendszerében a kisebbség mindig veszélyt jelent. Magyarország poszt-kommunista politikai rendszere semlegesítette azokat a személyeket és csoportokat, melyek a kisebbségi ügyeket erőszakosan kezelték volna. Sem az MDF, sem az MSZP nem engedte érvényesülni a szélsőséges elemeket. Bár az 1990-es évek elején Antall József hajlott némileg a nacionalista vonal felé, amikor kijelentette, hogy léleekben 15 millió magyar miniszterelnöke. A Horn-kormány a magyar–magyar találkozáson 1998-ban támogatta a szomszédos országokban élő magyar kisebbség önkormányzatát és autonómia iránti törekvéseit.

Magyarország köteleességszerű törekvése, függetlenül attól, melyik párt van kormányon, hogy biztonságot teremtsen a térségben, amit a NATO kollektív biztonsági proklamációja erősít. Ez a biztonság teszi lehetővé, hogy a térségben egyik népcsoport sem fordulhat szembe erőszakkal a másik ellen.

Kádár József

Kínai bevándorlók a Cseh Köztársaságban

*Moore, Markéta – Tubilewicz, Czesław: Chinese Migrants in the Czech Republic.
= Asian Survey, 41. vol. 2001. 4. no. 610–628. p.*

Tíz évvel a legújabbkori kelet-közép-európai kínai bevándorlást követően tulajdonképpen egyetlen komoly elemzés született rájuk vonatkozóan: Nyíri Pál publikált angolul egy könyvet 1999-ben Aldershotban. Ez főleg a magyarországi helyzettel foglalkozik (*New Chinese Migrants in Europe: The Case of the Chinese Community in Hungary*). A jelen tanulmány szerzői szociológusok, hong kongi egyetemeken dolgoznak. Céljuk volt, hogy általánosságban vázolják a kínai bevándorlást Európa középső részére, hogy megértsék a bevándorlók indítékait és üzleti stratégiájukat, hogy megvizsgálják a kínai közösség helyzetét a Cseh Köztársaságban, hogy azonosítsák a Kínából érkezettek és a befogadó cseh társadalom közötti kölcsönös kapcsolatok mibenlétét, illetve, hogy gazdasági-politikai szempontból valamiféle következtetést vonjanak le a jövőre vonatkozóan.

A jelenlegi bevándorlás akadály nélkül történik, lévén, hogy a Cseh Köztársaságnak nincs bevándorlás-politikai elképzelése a kínaiakra vonatkozóan. A cseheknek az Európai Unióba való felvételéig valószínűleg hasonló marad a helyzet. Georg Simmeltől kölcsönözve a fogalmat, a kínaiak „idegenek” maradnak eredetük és kultúrájuk vonatkozásában, egyszerre élnek közel és mégis távol a társadalom többségétől. A kínaiak függetlenek az országtól, amelyben távozásukig élnek; metaforikus értelemben a helytől függetlenek.

A Kína és Közép-Európa közötti hivatalos kapcsolatok igazából csak az 1980-as években kezdődtek meg. Magyarország – elsőként a térségben – 1988-ban kétoldalú szerződést kötött Kínával, és vízummentes érkezést ajánlott fel minden kínai állampolgárnak. A sikeres magyar–kínai csúcstárgyalásokat követően hamarosan mintegy 45 ezer kínai jött Magyarországra, és egy részük itt is maradt. Az ún. „magyar láz” több, egymást követő hullámban is kitört. Csak 1991 második felében kezdtek a magyar hatóságok valamiféle szigorítási elven gondolkodni, melynek eredményeképp a rákövetkező év áprili-

sától megszűnt a vízummentesség. A korlátozó intézkedésekkel sikerült a kínaiak állandó létszámát 16 ezer körülire redukálni 1992 végére.

A Cseh Köztársaság fejletlen infrastruktúrája, betegeskedő textilpara vonzerőként hatott az üzletre áhítózó kínaiak számára. A legtöbben Prágában rendezték be állandó lakhelyüket. Megfelelő megállapodások hiányában hivatalos útlevéllel érkeztek a vállalkozók cseh földre, és „kínai üzletemberként” tüntették föl magukat. Ez magával vonta sok-sok fantomcég feltűnését is az adminisztrációs lapokon. A frissebben érkezők már megpróbálták magánvállalkozóként vagy bevándorlóként föltüntetni magukat. Családegyesítés címen azután a családtagok is megérkeztek. Prága az illegális bevándorlók fontos tranzitútvonalára került. Az évtized végére a szabálytalanul bevándorlók száma megtöbbszöröződött. Létszámukról nehéz pontos adatokat közölni.

A Cseh Köztársaságba bevándorlók indítékai igen változatosak: egyéni, gazdasági, szociális és ritkán politikai okokból is letelepednek itt. Van, aki az otthoni üzletét igyekszik így fellendíteni, van aki itt szerzi első tapasztalatait, van aki egy házasság felbontásának első lépéseként választja a különélésnek ezt a formáját, és egy maroknyi bűnöző is van közöttük. Igen kis hányaduk kér csak politikai menekült státust, ezt azonban inkább gyakorlati megfontolásból teszik.

Prágában, 1988–1994 között 40 kínai vendéglő kezdte meg működését. Egy olyan országban, ahol nem szokás különösebben étteremben enni, a gazdasági visszaesés idején inkább csak a nyugati turistákra, és néhány nagypénzű látogatóra számíthattak. A pamut-textil áruk forgalmazásában sokkal sikeresebbek lettek a kínaiak. Közülük néhányan a kínai állami vállalatok képviselői. Ez utóbbiak a legkülönfélébb módokon, például értékpapír-hittel támogatják ügynökeiket. A bevándorlók örülnek, hogy kockázatuk így a minimálisra csökken. A 90-es évek közepétől újabb kínálattal, a hagyományos kínai gyógyászati centrumokkal, illetve a kínai harci sportokkal jelentek meg a piacon a távolkeleti üzletemberek. A szocialista korszak hagyományos kínai cserekapcsolatai a 90-es évek közepére valamennyi közép-kelet európai állammal megváltoztak. Az európai államok mind súlyos deficitet mondhattak magukénak. Prága érdekeltté vált abban, hogy Kína belépjen a Világkereskedelmi Szervezetbe.

Hozzávetőlegesen évente 100 ezer kínai bonyolítja üzletét külföldön több mint 3 milliárd USA dollár értékben. A különféle szabályozatlanságok miatt Amerika helyett most Prága lett a leggyakoribb tranzitállomása a kínai kereskedők egész európai üzletkötésének.

A csehek is hajlamosak homogén egységnek látni a hozzájuk érkező kínai bevándorlókat, pedig ez koránt sincs így. A legkülönbözőbb helyekről jönnek, különböző végzettséggel, más-más nyelvjárást beszélve, nagyon is különböző társadalmi befolyással a háttérben. A legnépesebb csoport Észak-Zhejieng tartományból, Qingtian megyéből, Wenzhon és Hangzhou városokból érkezett. Három hasonló, mégis jól elkülönülő nyelvjárásban beszélnek. Ha etnikai identitásukat mint kisebbséget éri kihívás, úgy önazonosságuk szerint egységesen lépnek fel a cseh többséggel szemben. Informális csoportjaikat az egyes klikkek éppen a helyszínen, cseh környezetben építik ki.

A magyarországi helyzettel ellentétben, ahol az ottani kínaiak számos etnikai társaságot működtetnek, a Cseh Köztársaságban élők erre nem tartanak igényt. Egy gazdag sanghaji tulajdonosnak sikerült 1995-ben megalapítania a Cseh Köztársaságban élő kínai üzletemberek Központi Társaságát, de ezt inkább saját nimbuzának növelése érdekében tette. 1996-ban alakult egy, a kínai nők jogait is hatékonyan képviselő szervezet, amely vízumügyekben is gyakorlott (Cseh Köztársaságbeli Kínaiak Szervezete). Havonta publikálják a tagokat érintő híreket 5-700 példányos újságukban. Céljuk a kínaiak jó közérzetének megeremtése cseh környezetben. Alapítója egy, az 50-es években Csehszlová-

kiában élő kínai asszony, Tang Yunling, aki máig jó kapcsolatot ápol a volt demokratikus ellenzék tagjaival.

A szenzációhajhász zszurnaliszták és a NOVA kereskedelmi televízió mindenféle rémtörténetekkel igyekeztek az országban élő kínaiakat befektetni. 1996-ban – egy fölmérés szerint – a csehek 73%-a nem kívánt szorosabb közösségben élni sem kínaiakkal, sem vietnámiakkal. A józanabb média azonban sikeres üzletembereknek, szerény, udvarias, békés, nyugodt és titokzatos népnek mutatja be a kínaiakat. A jó üzletembernek stílusa van, gazdag, és angolul beszél. A cseh földön rizst termelő farmer különösen dolgoz. Gyógyászati eredményeik látványosak.

A csehek lassan kipróbálják otthon a kínai konyha fogásait, és általában pozitív képük van a feljövőben lévő szuperhatalomról. A kínaiak nem vállalkoznak a cseh nyelv megtanulására. Főleg azért nem, mert nem terveznek hosszú időt tölteni az országban, másrészt hasznosabbnak vélik, ha németül, angolul vagy franciául tanulnak.

Az 1948-at követő kommunista rezsim nem adott lehetőséget arra, hogy a csehszlovák állampolgárok megismerjenek más etnikumokat. De sem az 1989-es bársonyos forradalom, sem az 1993-as válás a szlovákoktól nem hozta ki a csehekben latensen élő előítéleteket az idegenekkel szemben. 1997-ben a cseh belügyminiszter a politikai stabilitás legnagyobb veszélyét mégis a migrációban jelölte meg. Három évvel később a külföldieket érintő törvénymódosítás lépett érvénybe, ami megnehezíti a bevándorlók tartózkodási engedélyének megújítását. A belügyminiszter, Vaclav Grulich az illegális munkavállalókat tette általában felelőssé ezért a változtatásért. Lévén azonban egész Európában a Cseh Köztársaságban a legalacsonyabb az ott élő külföldiek száma, az intézkedés értelme igencsak megkérdőjelezhető. Ha hozzáadjuk mindehhez a cseh társadalom szegény rétegeit ellátó kínai kereskedelem jótékony hatását, további kérdőjelek merülnek föl.

A csehek nem ismerték az idegengyűlölet megnyilvánulásait egészen 1995-ig, amikor is faji alapú (romaellenes), erőszakos cselekmények történtek. 1996-ban Bratinka kisebbségügyi miniszter határozott fellépést sürgetett a rasszista megnyilvánulások ellen. 2000 februárjában a kormány országszerte meghirdette a tolerancia programot, melynek célja a faji előítéletek fokozatos leépítése a hosszú távú, pozitív nézőpont kialakítása a cseh társadalomban élő idegenekkel kapcsolatosan. Ismerve a kínai immigráció mobil jellemvonását, még nem eldöntött tény, hogy folytatja-e a harcot, vagy feladja, és egy hasonlóan jó üzlettel kecsegtető, ám befogadóbb országban folytatja tevékenységét.

Kakasy Judit

Az ukrainai cigányok múltja és jelene

Zénevič, N. O.: Cigani v Ukrađiž formuvannâ etnosu êsucasnij stan. = Ukrađiž'kij êtoričnij žurnal, 2001. 1 (436) no. 40–52. p.

A cigánység transznacionális kisebbség, amely saját államiság nélkül, szétszórt csoportokban más etnikumú lakosság között él. Az 1989. évi népszámlálás adatai szerint Ukrajnában összesen 49 919 cigány élt, közülük 12 131 fő a Kárpátontúli területen [Kárpátalján]. Ezeket az adatokat óvatosan kell kezelni, mert a cigány etnikum nyilvántartása, személyi okmányokkal való ellátása sem teljes körű, ugyanakkor a cigányok közül sokan nem vállalják az etnikumhoz való tartozást. Ma az ukrainai cigányok 70,8 százaléka város lakó.